

עיצוב: סטודיו רותי קוטור צילום הכריכה: אסתי צאל

יד אלוהים ואדם - בדיקת תעודת זהות

מחסום WATCH אסירים שקופים

פלסטינים מנועי שב"כ
אפריל 2007

מחסום WATCH הוא ארגון של נשים ישראליות הפועלות נגד הכיבוש ולמען זכויות אדם. הארגון מתמקד באחד ההיבטים הקשים ביותר של הכיבוש - מניעת חופש התנועה לצורותיה. חברות הארגון יוצאות יום-יום ליותר מ-40 מחסומים ברחבי הגדה המערבית, צופות במתרחש בהם ומתעדות את התצפית בדוח משמרת. הדוחות מתפרסמים בקביעות באתר של **מחסום WATCH**: www.machsomwatch.org בעברית ובאנגלית.

במהלך שש שנות פעילותנו נוכחנו כי הגבלת חופש התנועה אינה נעצרת במחסומים. היא מתבטאת בכל מקום שבו נוצר מגע בין הפלסטיני לרשויות השלטון. הכיבוש נעזר בכל זרועות אכיפת החוק כדי להנציח את חסימת החיים. עם הזמן נוכחנו, ואנו עדות, להתגייסות זרועות השלטון לאכיפת כללים בירוקרטיים, שהגיונם היחיד הוא הצרת צעדיהם של הפלסטינים.

חברת זו מציגה את עדותו של צוות מיוחד במחסום WATCH, המסייע זה כשנתיים לפלסטינים מנועי שב"כ להגיש ערעורים על המניעה הביטחונית (השרירותית ברובה) החלה עליהם, שבעטייה הם מתקשים יותר מאחרים לנוע ממקום למקום על אדמתם, אינם יכולים להיכנס לישראל לצורכי עבודה או מסחר ולעיתים אף לא לצאת לחו"ל. בעוד הצוות מלקט עובדות ונתונים ומנסח עבורם מכתבים רשמיים אל הצבא, הולכת ומתעצמת לנגד עינינו אמת קשה מנשוא אודות מדיניות ההיתרים השיטתית הנקוטה בידי משטר הכיבוש. ובמסגרת משטר זה, מנועי השב"כ הם קורבנות של ענישה קולקטיבית עיוורת מטעמה של מערכת מסועפת של דיכוי והתשה, המאפיינת משטרים רודניים באשר הם.

נשים נגד הכיבוש ולמען זכויות אדם
نساء ضد الاحتلال ومن اجل حقوق الانسان
Women against the Occupation
end for Human Rights
www.machsomwatch.org
054-5300385 - 04-02-420
machsomwatch@gmail.com

מחסום WATCH
ארגון נשים ישראליות נגד הכיבוש ולמען זכויות אדם, שעוסק באחד ההיבטים החמורים של הכיבוש - הגבלת חופש התנועה של הפלסטינים בשטחים הכבושים.

WATCH מחסום

אסירים שקופים

פלסטינים מנועי שב"כ

אפריל 2007

דוח זה מציג את עדותו של צוות מיוחד במחסום WATCH, המסייע זה כשנתיים לפלסטינים מנועי שבי"כ להגיש ערעורים על המניעה הביטחונית החלה עליהם. בעוד הצוות מלקט עובדות ונתונים וממלא עבורם טפסים רשמיים, הולכת ומתעצמת לנגד עינינו אמת קשה מנשוא אודות מדיניות ההיתרים השיטתית הנקוטה בידי משטר הכיבוש.

הדוח נכתב בידי סילביה פיטרמן.

חברי הצוות:

- תמר אברהם, ירושלים
- חנה ארנון, ירושלים
- חנה בר"ג, ירושלים
- עפרה ברונר, ירושלים
- אילנה המרמן, ירושלים
- פיליס וויסברג, תל אביב
- אורית יושניסקי, ירושלים
- ניר נבות, רמת השרון
- אנה נצר-שי, חיפה
- סילביה פיטרמן, ירושלים
- מיקי פישר, תל אביב
- רעיה צנטר, חיפה
- מיכאלה רהט, ירושלים
- רינה רוזלר, ירושלים
- ליזי שגיא, תל אביב
- תמי שלף, חיפה

תודות:

לעו"ד לימור יהודה ולפיראס עלמי מהאגודה לזכויות האזרח בישראל, ולעו"ד יעל ברדה, על התמיכה בנו, על הנכונות לייעץ לנו בכל שלב ובכל בעיה ועל הגשת העתירות לבית המשפט העליון: עתירה כללית נגד המערכת המתוארת בדוח זה ועתירות פרטניות בשם התושבים; לחברותינו במחסום WATCH שקראו והעירו, במיוחד ליעל נעמן ולשרה קלצ'קו; ללואי ויליאמס על התרגום לאנגלית; ולשולה בר על עריכת הנוסח העברי.

מחסום WATCH
 ארגון נשים ישראליות נגד הכיבוש
 ולמען זכויות אדם, שעוסק באחד
 ההיבטים החמורים של הכיבוש -
 הגבלת חופש התנועה של הפלסטינים
 בשטחים הכבושים.

תוכן העניינים

6	הקדמה
10	השיטה
10	הכרטיס המגנטי
12	סוגי ההיתרים
15	המנועים
15	מנוע השב"כ הטיפוסי
26	גיוס משתפי פעולה
28	סוחרים
30	הפוטנציאלים, או מנועי אמות המידה
31	בעלי קריירה
32	מנועי מרחב התפר
33	בני זוג פלסטיניים של תושבי או אזרחי ישראל
34	משפחות שכולות
34	נוצרים
36	חולים
38	עתידות פרטניות לבג"ץ
39	סיכום ומסקנות

הקדמה

על פי הערכות שונות, כ-180,000 תושבים בשטחים הכבושים מוגדרים "מנועים ביטחוניים" או "מנועי שב"כ". חופש התנועה - הזכות הבסיסית של כל אדם באשר הוא ועל אחת כמה וכמה באזור כבוש, מוגבל הרבה יותר אצל המנועים מאשר אצל תושבים אחרים שאינם מנועים. כך, למשל, המנועים מעוכבים זמן ממושך יותר במחסומים הפנימיים בגדה המערבית ועד לאחרונה הם לא היו זכאים לקבל כרטיס מגנטי (שהיווה מעין תעודת יושר - הסבר בהמשך); הם מנועים מלקבל היתרי כניסה לישראל או להתנחלויות לצורכי פרנסה; מחלקם נמנעים טיפולים בבתי החולים בירושלים המזרחית או בישראל או כניסה לישראל לצרכים אישיים אחרים; חלקם אינם זכאים לקבל היתרי תנועה ברכבם בתוך השטחים וגם לא ליציאה חופשית לחו"ל, ועוד. המנועים הם האסירים הבלתי נראים. השקופים.

אנו פוגשות במנועי השב"כ בכל תחומי התצפיות שלנו: במכלאות המעוכבים במחסומים אשר בתוככי הגדה המערבית, בכפרים וכמובן גם במשרדי המת"קים (מינהלת תיאום וקישור של המינהל האזרחי), לשם הם באים כמו כל התושבים הפלסטינים כדי להשיג אישורים שיאפשרו להם לנוע ממקום למקום. בא אדם למת"ק במסגרת ההתרוצצות לזכות בכרטיס המגנטי המיוחל¹, או לחדש את הישן, או לקבל היתר כלשהו, מחכה בתור שעות ארוכות בתנאים מחפירים, מגיע סוף סוף לאשנב והנה הוא מתבשר כי הוא "ממנוע" ואיש אינו מסביר לו על מה ולמה.

אדם המתויג כמנוע חרב עליו עולמו. מעתה הוא נדון לנהל קרב הישרדות על הפרנסה ועל רווחת המשפחה התלויה בו, על בריאותו ובריאות בני משפחתו ועל כבודו ויושרתו, מול מערכת מפלצתית ומסורבלת, חשדנית ועוינת, שהמוטיב הגלוי והנסתר שלה הוא לדכא ולהתיש את כל תושבי הגדה שאינם יהודים. לא כולם ניחנו בנחישות הנחוצה להתמודדות המתישה עם המערכת. יש כאלה שהמציאות הקשה שוחקת אותם והם נכנעים ונופלים טרף לידי השב"כ, שמגייס מתוכם משתפי פעולה.

במת"ק, אליו באים המנועים שוב ושוב בתקווה לשנות את רוע הגזרה בדרך כלשהי, לא טורחים להסביר להם אלא רק לעיתים נדירות, כי הם יכולים לערער

על מצבם באמצעות פנייה ליועץ המשפטי של הגדה המערבית (היועמ"ש לאיו"ש, על כך בהמשך) או להגיש "איסתירחם" (בקשת חנינה או רחמים) למינהל האזרחי. המינהל האזרחי מפנה בקשות אלה לשב"כ ומכאן והלאה אין כל בקרה של גורם כלשהו, משפטי או מינהלי, על מהלך זה ותוצאותיו. פגשנו אנשים שהגישו אין ספור בקשות חנינה, ללא תוצאות. יתר על כן, הגדרת תהליך זה כבקשת חנינה היא שימוש ציני במושג משפטי המתייחס לאנשים שהורשעו ונגזר עליהם עונש, והם מבקשים רחמים והקלה בעונשם. זוהי דוגמה אחת מני רבות של מכבסת המילים בשירות הכיבוש.

כדי לערער על המניעה הביטחונית אצל היועמ"ש לאיו"ש, צריך המנוע לשכור את שירותיו של עורך דין אך לרוב ידו אינה משגת זאת. בשנת 2004 החלה האגודה לזכויות האזרח בישראל להגיש ערעורים פרטיים על מניעה ביטחונית, בשמם של תושבים מנועים שהגיעו אליה. גם המוקד להגנת הפרט, ארגון רופאים לזכויות אדם (רל"א) ועוד ארגונים לזכויות אדם מגישים פניות פרטניות עבור התושבים, אולם הרוב המכריע של הפניות אל היועמ"ש לאיו"ש מוגשות בידי עורכי דין פרטיים.

ביוני 2005 הלך מחסומים WATCH אצל היועמ"ש לאיו"ש, צריך המנוע לשכור את שירותיו של עורך דין אך לרוב ידו אינה משגת זאת. בשנת 2004 החלה האגודה לזכויות האזרח. בתחילה טיפלנו רק באנשים שפגשנו באקראי בתצפיות היום-יומיות שלנו במחסומים ובמת"קים. עם הזמן החלו לזרום אלינו גם פניות טלפוניות. עד ה-31 ינואר 2007, קיבלנו תשובות כמעט לכל 2571 מכתבי הערעור שטיפלו בעניינם של 1883 תושבים (עבור חלק ניכר מהם נשלח יותר מערעור אחד). הודות לפניות אלה הוסרה המניעה הביטחונית מ-513 אנשים בלבד (27.3%). כל השאר נותרו מנועים. עד ה-15 באפריל 2007, כשנה ועשרה חודשים מאז התחלנו בכתובת המכתבים, כבר ערערנו על מניעת היתרים שונים של 2186 אנשים.

קרוב ל-50% מ-2571 הערעורים ששלחנו עד סוף ינואר כלל לא נבדקו ונדחו על ידי המערכת בנימוקים הבאים: המערערים לא עומדים באמות המידה לכניסה לישראל (6%); לא עבר די זמן מאז הוגש הערעור הקודם על ידי עורך דין (לפני הפנייה שלנו), שנה במקרה של מניעה ביטחונית וחצי שנה במקרה של אי עמידה באמות המידה (14%); כן נדחו בקשות להיתרים לצורכי פולחן דתי, או בקשות להסרת המניעה הביטחונית בלי נימוק ספציפי כזה או אחר (24%). לכן, שיעור הסרת המניעה בעקבות הפניות שלנו היה גדול הרבה יותר: מתוך כל הפניות שנשלחו רק 1399 נבדקו, ומתוכן ב-513 מקרים (37%) הוסרה המניעה, ואילו ב-886 מקרים (63%) היא לא הוסרה.

⁽¹⁾ בחודש אפריל 2007 השתנתה מדיניות הנפקת הכרטיסים המגנטיים (ראה להלן). כיום נותנים כרטיס מגנטי גם למנועי שב"כ. אולם, כשהמנוע מגיע לאשנב ומנפיקים לו כרטיס מגנטי גם מבשרים לו שהוא עדיין מנוע שב"כ. במקרה זה הוא לא יוכל להשיג היתר עבודה או מסחר, שזה למעשה מה שהוא רוצה. לכרטיס המגנטי, כשלעצמו, אין ערך, בעיקר לאחר השינוי במדיניות.

ועמותת רופאים לזכויות אדם עתרו לבג"ץ (בג"צ 8155/06) נגד מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, ראש המינהל האזרחי, ראש השב"כ והיועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון. זאת, בדרישה לבטל את סיווגם של רבבות מתושבי השטחים כמנועי שב"כ, אשר נעשה בהליך מינהלי פגום מן היסוד ותוך גרימת פגיעות קשות ושרירותיות בזכויותיהם. בגוף העתירה מובאות דוגמאות רבות, חלקן מתוך הניסיון של מחסום WATCH. כמו כן מחסום WATCH הגיש תצהיר לתמיכה בעתירה המבוסס על המציאות המתוארת כאן.

להלן נתאר בקצרה את מערכת ההיתרים הענפה ("השיטה") שישראל פיתחה. לאחר מכן נציג מקרים המאפיינים את התופעה של מניעה ביטחונית. נפתח בתיאור מנוע השב"כ השכיח ונמשיך בהצגת המניעה הביטחונית של קבוצות נוספות שאנו פוגשות בעבודתנו: מסרבי שיתוף פעולה עם השב"כ, סוחרים, אנשים שאינם עומדים באמות המידה לכניסה לישראל, אנשים שכל רצונם הוא להתקדם בעבודה, חקלאים המנועים לעבד את אדמתם במרחב התפר, תושבי הגדה המערבית הנשואים לאזרחים ישראלים או לתושבי ירושלים המזרחית, משפחות שכולות, נוצרים וחולים. לבסוף נזכיר בקצרה פרויקט של הגשת עתירות פרטניות לבג"ץ ונסיים בסיכום ומסקנות.

כאמור, לא כל מנוע שב"כ יכול לערער על המניעה הביטחונית מול היועמ"ש לאיו"ש. ככלל, היועמ"ש מטפל רק בהסרת המניעה הביטחונית של אנשים שרצונם לעבוד בישראל, או באלה המבקשים לקבל היתר כניסה לישראל למטרות מסחר, שכן היתר עבודה או מסחר מחייבים היעדר מניעה ביטחונית. כל השאר יכולים לערער על מניעת היתר ספציפי, לא על המניעה הביטחונית. על פי מידע שקיבלנו בשיחה עם החיילים המשרתים במשרדי היועמ"ש, ערעור על מניעת כניסה לישראל לצורכי עבודה או מסחר מהווים 90% מ-15000 הערעורים המטופלים בשנה.

כדי להגיש ערעור על המניעה הביטחונית לא די רק בהודעה על הכוונה לעבוד בישראל או לסחור בה. יש לצרף לערעור בקשה מטעם מעביד בישראל או לספק הוכחות שהמבקש הוא אכן סוחר. כך, כל מי שמעוניין לערער על מצבו כדי לקבל היתר עבודה בישראל או בהתנחלויות, צריך קודם כל למצוא לו מעסיק. ואיך בדיוק יכול תושב השטחים לעשות זאת כאשר הוא מנוע מלהיכנס לישראל או להתנחלויות כדי לחפש עבודה? מן הראוי לציין כי על אף המלכוד הרי שאנשים רבים מוצאים מעבידים שיעסיקו אותם (דבר שכרוך כנראה בהוצאה כספית ניכרת) למרות שהם יודעים שרק ב-37% מהמקרים (על פי ניסיוננו) הם יצליחו לממש את תוכניות העבודה בישראל.

כאמור, ניתן לערער אצל היועמ"ש גם על מניעת היתר או על פעולה ספציפית כגון במקרים של תושבים שניסו לצאת לחו"ל והוחזרו מהגבול. אדם היודע שהוא מנוע שב"כ עליו להגיע קודם לגבול, ואז, רק אם יוחזר ממנו, הוא יכול לפנות ליועמ"ש. כלומר, עליו לשאת בהוצאות הנסיעה עוד לפני שהוא יודע בוודאות אם יתאפשר לו להמשיך בדרכו. מחסום WATCH פנה בשם תושבים שמעברם בגשר אלנבי לא הותר, אם כי לאחרונה מופנים מקרים אלה למוקד להגנת הפרט המתמחה בנושא זה.

פינו ליועמ"ש גם בעניינם של חולים שלא מורשים להיכנס לישראל כדי לקבל טיפול רפואי; בעניינם של תושבים שלא מקבלים היתר תנועה בזמן כתר (מצב המתמשך שנים), כך שנאסר עליהם לנסוע ברכבם ברחבי הגדה המערבית; בעניינם של חקלאים שרוצים לעבד את אדמותיהם אשר נכלאו מעבר לגדר הפרדה במרחב התפר; בעניינם של תושבים נוצרים שנמנע מהם לבקר במקומות הקדושים להם (בשם הזכות לחופש הפולחן) ובעניינם של אנשים שמעוניינים לצאת מהרשימה השחורה. רוב פניותינו טופלו וקיבלו תשובה חיובית או שלילית. לעומת זאת, בעניינם של הנוצרים ובעניינם של אלה שכל מבוקשם לנקות את שמם, נענינו שאין להם זכות ערעור. כלומר, גם אם נכנסת בטעות לרשימה השחורה, תישאר שם לצמיתות ללא זכות ערעור. ב-5 באוקטובר 2006, האגודה לזכויות האזרח בישראל, המוקד להגנת הפרט

מסלול קשיים כמו קודם. תהליך הנפקת הכרטיסים המגנטיים ארוך יותר וכוון בתורים ארוכים ובהמתנה ממושכת הרבה יותר מאשר בעבר.

עד לחודשים הראשונים של 2007 הכרטיס המגנטי היווה מעין תעודת יושר המעידה על בעליה שהוא אינו כלול ברשימה השחורה של השב"כ או של המשטרה. אומנם לא היה צורך בכרטיס מגנטי כדי לנוע ברגל או בתחבורה ציבורית באזורים הפלסטינים בגדה המערבית, והוא אף לא הבטיח מעבר חופשי במחסומים, אך מקובל היה לחשוב שהוא מזכה את נושאו בחופש תנועה גדול יותר. הכרטיס המגנטי כשלעצמו גם לא הקנה אישור כניסה לישראל, אבל בלעדיו אי אפשר היה לקבל היתר כניסה לישראל לצורכי עבודה או לצורכי מסחר. חשוב לזכור כי גם מי שהחזיק בכרטיס היקר מפז וכן בכל היתר אחר, לא היה יכול להיות בטוח שמצבו לא יתהפך במחי יד. השב"כ יכול היה לבטל בלי כל הסבר ונימוק את תוקפם הן של הכרטיסים המגנטיים הן של ההיתרים.

בחודשים הראשונים של 2007 השתנתה המדיניות: לא עוד כרטיס מגנטי כתעודת יושר, אלא כרטיס מגנטי גם למנועי שב"כ. הסימנים החלו להיראות בשטח במשך מספר חודשים: בעוד שבעבר היו מחרימים את הכרטיסים המגנטיים לאנשים מנועים, הרי שעתה התחלנו לפגוש יותר ויותר אנשים מנועים בעלי כרטיס מגנטי מבלי שיינקטו נגדם צעדים כלשהם להחרימו מידיהם. לאחרונה נודע לנו שאנשי המינהל האזרחי עברו בכפרים והודיעו שכל מנועי השב"כ יכולים ללכת לקבל כרטיס מגנטי.

מאחר שהכרטיס מכיל מידע ביומטרי, המשמעות היא שהמינהל האזרחי צובר ואוגר נתונים על כל האוכלוסייה, דבר שעשוי לחזק את שליטתו עליה עוד יותר מזו שממילא קיימת. יש לשער שמנועים ביטחוניים ימשיכו להתקשות בהשגת היתרים, על אף שיחזיקו בכרטיס מגנטי חסר כל משמעות עבורם. כל היתרון לכושב.

השיטה

ראשיתה של מערכת ההיתרים בשנות ה-90, ומאז, במיוחד בשנים האחרונות, היא הפכה לאמצעי דיכוי בעל עוצמה שקשה להעלותה על הדעת. כיום סובבים חיי הפלסטינים במידה רבה סביב הניסיונות להשיג לעצמם היתרים. קבלת היתרים מותנית במקרים רבים בהסרת המניעה הביטחונית.

הכרטיס המגנטי

הכרטיס המגנטי הוא מעין תעודת זהות שנייה של תושבים פלסטינים בוגרים (בגיל 16, בנוסף לתעודת זהות ניתן גם לבקש כרטיס מגנטי). בשנים האחרונות חל שינוי בתכונות הכרטיס וכן במדיניות הנפקתם.

בעבר היו האנשים מגישים באשנבי המת"ק בקשה מבוילת בסך 35 שקלים ובה מספר ת"ז, השם המלא, תאריך לידה, העיסוק, כתובת, מקצוע, מקום מגורים, טלפון, חתימה ותמונה עדכנית. החייל היה בודק במחשב ואם נמצא שהאדם הוא מנוע, לא היו מנפיקים לו כרטיס מגנטי. לפעמים החייל היה מציין תאריך וסיבת המניעה, לעיתים לא היה כותב כלום ורק אומר לאדם שהוא מנוע, לרוב מבלי לפרט האם זו מניעה משטרתית או ביטחונית. לפעמים החייל היה מורה לפונה לחזור בעוד חודש ולפעמים היה מגרש אותו ללא שום הסברים. עד לשנת 2004, בקשה לכרטיס מגנטי של מי שהיה זכאי לקבלו, לא היתה מטופלת בו במקום והתושב היה מתבקש לחזור לאחר שבועיים או חודש לקבל את הכרטיס. מאז 2004 ועד היום, במקרה שהתושב אינו מוגדר כמנוע, הכרטיס המגנטי מונפק לו במקום. המידע הכלול בפס המגנטי היה כנראה המידע הכלול בתעודת הזהות עם תמונה עדכנית.

מאז 2005 חל שינוי נוסף שיושם בהדרגה בכל הנפות. השיטה החדשה נקראת בז"ל (זיהוי ביומטרי לתושב). כדי לקבל כרטיס בשיטה החדשה על התושב להגיע עם בקשה מבוילת בסך של 85 שקלים, הוא מצולם במקום ונלקחות ממנו טביעות אצבעות. מכל זה מונפק לו כרטיס מגנטי בתוקף לארבע שנים, עם מועד רענון לאחר שנתיים. עד לתחילת 2007, רק תושבים שלא חלה עליהם מניעה ביטחונית או משטרתית קיבלו כרטיס מגנטי. אם התושב מנוע, נגזר עליו לעבור באותו

סוגי ההיתרים

סוגי ההיתרים, הגורם שמורשה לבקש אותם, הדרישות להנפקתם וכד' משתנים חדשות לבקרים. כל המידע המובא להלן הוא על פי הידוע לנו בזמן כתיבת שורות אלה.

- היתר כניסה לישראל לצורכי עבודה:** כל פלסטיני מהגדה העובד בישראל זקוק להיתר עבודה. מעביד ישראלי שמעוניין להעסיק עובד פלסטיני צריך לגשת לשכנת העבודה ולדרוש קודם כל עובד ישראלי. רק אם לא ימצא לו כזה הוא יקבל אישור מלשכת העבודה להעסקת עובד פלסטיני. עתה עליו לפתוח תיק במדור התשלומים במס הכנסה ולהשיג עבור העובד הפלסטיני היתר עבודה. המעסיק הישראלי חייב לשלם למדור התשלומים כמה אלפי שקלים לתקופת ההיתר - חלקם לכיסוי הזכויות הסוציאליות שבדרך כלל לא מנוצלות וחלקם מהווים "מס השוואה" המקטין את הכדאיות היחסית של העסקת עובדים פלסטינים, שלשכרם אין רצפה כשכר מינימום. הפלסטיני בר המזל שנמצא לו מקור פרנסה (לרוב זמני) יוכל לקבל היתר רק אם אין לו מניעה ביטחונית. היתרי עבודה מאפשרים בדרך כלל כניסה בשעות 05:00 עד 19:00 ותוקפם הוא על פי רוב שלושה חודשים. לעובדי בתי חולים יש היתרים מיוחדים המאפשרים להם לשהות בישראל כל השבוע, 24 שעות ביממה וכך גם למדריכי תיירים.

- היתר כניסה לישראל למטרות מסחר:** גם סוחרים זקוקים להיתר כניסה לישראל וגם קבלת היתרים אלה מותנית בהמצאת הכרטיס המגנטי. היתרי מסחר מאפשרים כניסה לישראל בשעות 05:00 עד 22:00 ותוקפם לשלושה חודשים. בזמנו יכול היה סוחר להגיע למת"ק ולבקש היתר כניסה למטרות מסחר. כיום הסוחרים יכולים לקבל היתרים רק באמצעות לשכות המסחר בנפה שלהם. לשכות המסחר מגישות רשימות של סוחרים ומקבלות את ההיתרים. לאחרונה נוספה דרישה חדשה: כל סוחר צריך להגיש מכתב מסוחר ישראלי, שהוא בקשר מסחרי עמו, וגם תעודות משלוח.

- היתר תנועה בכתר:** זהו היתר המאפשר מעבר ברכב במחסומים הפנימיים בגדה המערבית. המעבר במחסומים אלה מוגבל בשנים האחרונות למעבר ממונע ולשם כך יש להצטייד בהיתר מיוחד שניתן לנהג ולרכב המסוים. בעלי משאיות ללא היתר יכולים להגיע למחסום ולהעביר את הסחורה למשאית אחרת בשיטת גב-אל-גב. לאחרונה בוטל הכתר ברוב האזורים בגדה וכיום הנהגים זקוקים להיתרי תנועה בכתר רק באזור שכס ובבקעת הירדן. כדי לקבל היתר כזה צריך בעל הרכב להגיע למת"ק עם טופס בקשה מתאים, תעודת זהות, רשיון נהיגה, רשיון רכב, ביטוח רכב ואם הרכב של חברה יש להצטייד גם במכתב מטעמה. על פי תשובות בכתב שהתקבלו מהיועמ"ש לאיו"ש, מניעה ביטחונית אינה רלוונטית לצורך היתר זה. עם זאת, ראינו הרבה טופסי סירוב להיתר תנועה בכתר בהם רשום שסיבת הסירוב היא מניעה ביטחונית.

- היתר מעבר או שהייה במרחב התפר:** גדר ההפרדה שאינה נבנית על הקו הירוק אלא כמה קילומטרים מזרחה, מנתקת את רצף היישוב הפלסטיני וכולאת בינה לבין הקו הירוק יישובים פלסטינים ושטחי אדמה בתוך מובלעות הנקראות "מרחב התפר". כדי להיכנס ולצאת או לשהות במרחב התפר זקוקים התושבים הפלסטינים להיתרים שונים: היתרים חקלאים, היתרי תעסוקה, היתרי שהייה וכד'. כדי להשיג היתרים אלה צריך להוכיח זיקה למקום, דבר הכרוך בעלויות לא מבוטלות. הכרטיס המגנטי אינו נדרש לצורך מטרות אלה. בשנים קודמות נהג המינהל האזרחי להעניק "היתרים חקלאיים" לבעלי הקרקע ובני משפחתם. השנה שינו את הכללים: היתר חקלאי מקנים רק לאדם המציג מסמכים המעידים שהוא בעל הקרקע. לבני משפחתו נותנים היתר תעסוקה וכדי לקבלו על התושב להביא בקשה מבעל הקרקע. שינוי זה גרם בלבול רב והדבר נוצל כדי למנוע היתרים מהרבה תושבים. השנה נתנו היתרים חקלאים לתקופה של עד שנתיים והיתרי תעסוקה לתקופות קצרות יותר, המשתנות מתושב לתושב.

המנועים⁽²⁾

המנועים באים מכל חלקי האוכלוסייה: תושבים קשיי יום ותושבים אמידים; מוסלמים ונוצרים; צעירים ומבוגרים; גברים ונשים. המשותף להם שהם אינם יודעים מדוע, מתי ואיך הפכו למנועים. להלן נתאר מגזרי אוכלוסייה שונים שסייענו בידם להגיש ערעורים אל היועמ"ש לאיו"ש.

מנוע השב"כ הטיפוסי

רובם המכריע של מנועי השב"כ "המסוכנים" אינם אלא אנשים קשי יום, עניים, מטופלים במשפחות ובילדים. כל רצונם הוא לעבוד בישראל בבנייה או בחקלאות, שכן בשטחים אין עבודה. הם לא בורחים ולא מסתתרים. הם באים בגלוי למת"קים לבקש כרטיס מגנטי. אם אלה אנשים מסוכנים אפשר לעצור אותם שם, מול האשנב, בעודם כלואים בין הקרוסלות. אין משימה קלה מזו.

לרבים מהם היו כרטיס מגנטי והיתרים בשנות ה-90 ועד לתחילת האינתיפאדה השנייה, בסוף שנת 2000. מאז לא מסכימים לחדש אותם. רובם לא היו מעולם בבית הסוהר. הם אינם יודעים, כאמור, מדוע הם מנועים. "מה עשיתי?" שואלים אותנו. "שיגידו מה עשיתי... אם אני מסוכן, שייקחו אותי לבית הסוהר!" "אני רוצה לפגוש את השב"כ ולהראות להם שלא עשיתי שום דבר. הלכתי הרבה פעמים וביקשתי לפגוש אותם וכל הזמן עונים לי 'לך, לא מעוניינים בך'. אפילו לא מוכנים לחקור אותי."

לחלק מהאנשים שהגיעו אלינו אומנם חידשו את האישורים ואת הכרטיסים המגנטיים גם אחרי שנת 2000, אולם לאנשים רבים מפסיקים באופן פתאומי לספק אישורים וכעבור זמן גם לא מחדשים להם את הכרטיס המגנטי, בגלל מניעת שב"כ. לא מסבירים דבר לאיש. הכל מונחת עליהם בהפתעה.

יש אנשים שנכלאו לתקופות שונות בבתי כלא בימי האינתיפאדה הראשונה, בגלל שזרקו אבנים. הם היו אז נערים. בינתיים התבגרו האנשים, הקימו משפחות, קיבלו כרטיסים והיתרים בשנות ה-90, ואילו היום הם מנועי שב"כ. "זה בגלל שהייתי

⁽²⁾ סעיף זה מתייחס כולו לתקופה בה אחזקת כרטיס מגנטי הייתה אפשרית רק ללא מניעה ביטחונית או אחרת. לכן, ההתייחסות כאן לכרטיס המגנטי היא בהתאם למה שהיה מקובל בתקופת הדוח.

- **היתרים לצרכים אישיים:** אלה היתרים מעבר לצורך בדיקות בבתי חולים, לביקור קרובים, להשתתפות בסמינר או לימודים, לכניסה למקומות קדושים לנצרות וכו', המונפקים לימים ספורים. אנשים עם מניעה ביטחונית יתקשו לקבל היתרים אלה הרבה יותר מאלה שאינם מנועים. כאמור, גם כדי לנסוע ברכב פרטי ברחבי הגדה המערבית זקוקים התושבים להיתר מיוחד - לנהג ולרכבו. כיום יש צורך בהיתרים אלה רק לתושבי שכם ובקעת הירדן. בשאר האזורים הכתר בוטל.
- **היתר שהייה בישראל לבן זוג:** היתר כזה ניתן לתושבים שנמצאים בתהליך של איחוד משפחות. היוזמה למתן היתר זה באה ממשרד הפנים ולא ניתן לקבל אותו אם קיימת מניעה ביטחונית.

תחנונים

מת"ק חווארה (שכם), שלהי 2003
צילום: אסתי צאל

בבית הסוהר, הם אומרים לנו. "אבל הייתי אז ילד... עברו כבר הרבה שנים והיום אני בעל משפחה ואבא לילדים. אני לא עושה שטויות".

מניעת השב"כ, שאיננה מאפשרת לאנשים אלה לקבל אישורי עבודה, גוזרת עליהם ועל משפחתם מצוקה כלכלית קשה ביותר. בייאושם הם מוכנים להסתכן ולהיכנס לישראל ללא אישור, לא בשביל להתפוצץ אלא בשביל לעבוד ולהביא לחם הביתה. ואז הם נפגעים כפליים: קבלנים ישראלים מנצלים את חוסר האונים שלהם, ובנוסף הם נתפסים כשוהים בלתי חוקים (שב"חים) ונעצרים שוב ושוב.

להלן מספר דוגמאות מתוך מאות מקרים דומים שערערו באמצעותנו על מצבם:

ע', בן 47, מחברון, נשוי ואב לשבעה ילדים, הוא פועל בניין שעבד בישראל יותר מעשר שנים. היה לו כרטיס מגנטי עד אוגוסט 2003. "אני הלכתי למת"ק חברון הרבה פעמים ולא רוצים לקבל את הבקשה שלי לכרטיס מגנטי. הם אומרים שאני מנוע שב"כ. אני לא יודע למה. לא עשיתי שום דבר שיצדיק זאת. לא הייתי קשור אף פעם לבעיה ביטחונית", כתב. הוא ביקש להסיר את המניעה הביטחונית כדי שיוכל לפרנס את משפחתו הגדולה.

התשובה שהתקבלה מהיועמ"ש: "פנייתו של הנידון להתיר כניסתו לישראל נבחנה על ידי גורמי הביטחון ובשים לב למידע הכולל, לרבות מידע מודיעיני חסוי, לא ניתן להתיר את כניסתו לישראל מטעמי ביטחון".

מ', בן 56, מעבדיה בנפת בית לחם, נשוי ואב לעשרה ילדים, הוא פועל בניין שעבד בישראל יותר מעשר שנים. היה לו כרטיס מגנטי ואישור עד שנת 2000. "מעולם לא עשיתי דבר שיצדיק מניעה ביטחונית והבעיה היחידה שהיתה לי קשורה בנסיעתי לסעודיה (למכה) כדי להתפלל. כאשר חזרתי מגשר אלנבי חל בלבול ברשימות וחשבו שלא יצאתי באותה הדרך. עצרו אותי ל-8 ימים במעלה אפרים, ואחר כך התבררה הטעות ושחררו אותי", כתב. הוא ביקש להסיר את המניעה הביטחונית כדי שיוכל לפרנס את משפחתו הגדולה.

התשובה: "פנייתו של הנידון להתיר כניסתו לישראל נבחנה על ידי גורמי הביטחון ובשים לב למידע הכולל, לרבות מידע מודיעיני חסוי, לא ניתן להתיר את כניסתו לישראל מטעמי ביטחון".

ממתנינים לכרטיסים ולאישורים
מת"ק עציון (בית לחם) הישן, 2004
צילום: נטע עפרוני

בכלוב
מת"ק חברון, מאי 2006
צילום: נטע עפרוני

מראות הכיבוש: אשפה הזוהמה
מת"ק עציון (בית לחם) הישן, 2004
צילום: נטע עפרוני

בעונת מסיק הזיתים הבוערת פותחים: שעה בבוקר, שעה בצהריים, שעה אחת צ
 מחסום ("שער חקלאי") 22 על גדר ההפרדה
 צילום: נטע עפרוני

בוקר, חקלאים בדרך לאדמתם שנגזלה ע"י הגדר
 מחסום ("שער חקלאי") על גדר ההפרדה, עאנין, נפת ג'נין, מארס 2007
 צילום: נטע עפרוני

החיילים במחסום, השערים סגורים, החקלאי - שימתין
 מחסום ("שער חקלאי") על גדר ההפרדה, עאנין, נפת ג'נין, מארס 2007
 צילום: אנה יודר

מעוכב כפות ומכוסה עיניים
 מחסום חווארה דרום (שכם), אפריל 2004
 צילום: אסתי צאל

מעוכבים: כפותים ומכוסים עיניים להעצמת ההשפלה
 מחסום בית איבא (שכם), אפריל 2006
 צילום: חנה כשר

מעוכבים: לכל חייל "מותר" לעכב עד שלוש שעות כראות עיניו
 צומת שיוך (חברון), יוני 2005
 צילום: חגית בק

י, בן 40, מעבידיה בנפת בית לחם, אב לתשעה ילדים, הוא רצף ופועל בניין שעבד בישראל שנים רבות. "עד שנת 2002 (16 בינואר) היה לי כרטיס מגנטי ואישורי כניסה ועבודה למעלה אדומים וכן לירושלים. מאז אותו התאריך לא חודשו הכרטיס והרשיונות ואני מובטל. ממש איני יודע איך אני מצליח להאכיל את ילדיי", כתב. בשנת 1987, בגיל 17, היה עצור לשבוע ואחר כך שוחרר ללא הגבלות. מעולם לא היתה לו בעיה ביטחונית. הוא ביקש להסיר את המניעה הביטחונית כדי שיוכל לפרנס את משפחתו הגדולה.

התשובה: "פנייתו של הנידון להתיר כניסתו לישראל נבחנה על ידי גורמי הביטחון ובשים לב למידע הכולל, לרבות מידע מודיעיני חסוי, לא ניתן להתיר את כניסתו לישראל מטעמי ביטחון".

ע, בן 44, מיאטה בנפת חברון, אב לשבעה ילדים בני 2 עד 18, הוא פועל בניין שעבד בישראל מאז 1980. היו לו אישורי עבודה עד תחילת 2004 ומאז מסרבים לחדשם. "בתחילת 2004 נכנסתי לישראל בזמן סגר ומשום כך פתחו לי תיק במשטרת בית שמש. הלכתי לעורך דין והוא סגר את התיק. אחרי זה סירבו לתת לי אישורים בטענה שאני מנוע שב"כ. עו"ד שלח עבורי מכתב להסרת המניעה הביטחונית ונאמר לו שיש תיק סודי נגדי. אני לא יודע מה עשיתי כדי שיפתחו תיק כזה. אני מוכן להיחקר בשב"כ ולהראות את חפותי", כתב.

גם ע' נענה בתשובה הסטנדרטית. למעשה, אותה תשובה התקבלה בכל אותם מקרים שהפנייה נבדקה והמניעה לא הוסרה - 886 מקרים (ראה לעיל). בשניים-שלושה מקרים נידבו לנו מידע רב יותר: המניעה היא בגלל פח"ע (פעילות חבלנית עוינת) או בגלל חברות בארגון טרור.

על המניעה הביטחונית ניתן לערער פעם בשנה. כל האנשים הללו ערערו באמצעותנו פעם נוספת בתום שנה מאז קיבלו תשובה לפנייתם הראשונה. כולם, ללא יוצא מן הכלל, קיבלו אותה תשובה. בדרך כלל זה המקרה בפניות החוזרות. מתקבל הרושם שהרבה אנשים נדונו ל"מניעת עולם".

בשיחה אתנו כשאנו כותבות עבורם את מכתבי הערעור, וביתר שאת כאשר מוסרים להם את התשובה שלעיל, הם שואלים: "למה אני מנוע ביטחוני? הרי לא עשיתי שום דבר רע..."

על פי רוב אין סיבה ממשית מאחורי המניעה הביטחונית - לא זריקת אבנים בעבר

מעוכב בתא הצינוק
מחסום חווארה צפון (שכם), אפריל 2004
צילום אסתי צאל

ע', בן 41, גר בירושלים עם אשתו הירושלמית וארבעה ילדיו. הוא בתהליך איחוד משפחות. הוא עבד הרבה שנים כמכונאי בבית חרושת לטקסטיל בבית ג'אלה ולאחר מכן כפועל בניין. עד 1996 קיבל אישורי כניסה לישראל, כעת אינו יכול לעבוד כי לא נותנים לו אישור כניסה. אם הוא יעזוב את ביתו הוא לא יוכל לחזור אליו. ע' סיפר שנפגש עם קפטן מהשב"כ במת"ק עציון. בפגישה זו נכחו שלושה אנשים. בסוף הפגישה, לאחר תשאול, אמר לו הקפטן, "אני מוכן לעזור לך אם אתה תעזור ליי" וביקש ממנו שיעבוד בשבילם. תחילה ע' לא הבין מה עליו לעשות, אך לאחר דין ודברים התבהר לו שכדי לקבל כרטיס מגנטי עליו לשתף פעולה עם השב"כ. ע' סירב להצעת הקפטן. בסוף הפגישה החתימו אותו על מסמך כלשהו בעברית ונאמר לו שבמסמך כתוב שאסור לו להיכנס לישראל לתמיד.

ע' לא העז לסרב לחתום כשהוא לבד מול שלושה אנשים. הוא לא ידע שזכותו לסרב לשתף פעולה וזכותו גם לסרב לחתום על נייר שהוא אינו מבין את תוכנו. פנייתו ליועמ"ש לאיו"ש נענתה באותה התשובה הסטנדרטית שצוינה לעיל. בשביל ע' נשלחה לאחרונה פנייה נוספת.

פעמים רבות המועמדים לשיתוף פעולה לא רוצים לציין זאת בערעורם על מניעתם הביטחונית, שכן הם חוששים מהתנכלות נוספת מצד השב"כ. א', למשל, מהדוגמה הבאה, סיפר לנו את שקרה לו אבל לא הסכים שנזכיר זאת.

הוא בן 35, נשוי ואב ל-12 ילדים; עד לאחרונה עבד בהתחליות בגוש עציון. היה לו כרטיס מגנטי ואישור כניסה למקום עבודתו. פתאום סירבו לחדש לו את האישור. הוא סיפר לנו: "לפני מספר חודשים פנה אלי משהו מהשב"כ וביקש שאעבוד איתו. סירבתי והוא אמר שיעשה לי צרות. כאשר לא חידשו לי את האישור חיפשתי אותו כדי להסביר לו מדוע אני לא יכול לעבוד איתו, אבל הוא לא פגש אותי. הלכתי הרבה פעמים וחיכיתי, כל פעם הרבה שעות, אבל הוא לא פגש אותי. אולי הוא עושה צרות כפי שהבטיח".

גם א' קיבל תשובה שלילית בנוסח הסטנדרטי, ואותה תשובה הגיעה לפנייתו השנייה כעבור שנה.

ניסיונות הגיוס הללו מצד השב"כ, המנצל את מצבם הקשה מכל בחינה של הפלסטינים, שכיחים מאוד. כך משרתת מדיניות המניעה את הכוונה להפוך חלקים גדולים מן האוכלוסייה למשתפי פעולה (משת"פים). אין מה לקנא באנשים אלה.

ולא דבר כלשהו בהווה. היא צצה משום מקום רק כדי לשרת את מדיניות הדיכוי והעונש הקולקטיבי של אוכלוסיית השטחים. המספר הגדול של המנועים והעובדה שהמניעה הוסרה מכשליש מהאנשים שפנינו עבורם (ואם הם פונים לבית המשפט העליון סיכויי הסרת המניעה גדלים פי כמה), דומזים לכיוון זה.

מניעת השב"כ משרתת גם את מדיניות צמצום המכסות לכניסה לישראל, המוכתבת מלמעלה. במקום שהמניהל האזרחי יאמר שהמכסה מלאה, מסמנים עשרות אלפי אנשים כמנועים ביטחוניים, או, כדברי ראש מדור מרשם האוכלוסין אצל היועמ"ש לאיו"ש: "הרי בין כה וכה לא יוכלו לקבל אישור. לכן אם יש ספק קל שבקלים - הם מנועים". מדובר במשפטנית בכירה ביחידת היועמ"ש לאיו"ש, היחידה המשפטית שמשרתת את השיטה.

גיוס משתפי פעולה

אנשים רבים מספרים לנו שהשב"כ ניסה "לשכנע" אותם להיות משתפי פעולה. לדבריהם, הקפטן (כינוי לסוכן השב"כ המסתובב בשטח) מזמין אותם לפגישה שאליה הם אומנם לא חייבים לבוא - אבל מי יעז לא להופיע לפגישה? בדרך כלל האנשים ממתנינים שעות רבות עד שהקפטן יואיל בטובו לקבל את פניהם. פעמים רבות, לאחר שהמתינו זמן ממושך, מחזירים למוזמנים את התעודה ונאמר להם לחזור ביום אחר או שלא לחזור בכלל.

כאשר כבר מתקבלים אצל הקפטן, בדרך כלל הוא חוקר אותם חקירה קצרה ואחריה הוא מבקש מהנחקר לעבוד איתו. לא תמיד הנחקר מבין מה רוצים ממנו, אך בסופו של דבר זה נעשה ברור ומפחיד. הוא מתחנן: "יש לי ילדים, אני רוצה רק להתפרנס..." ועל כך משיב הקפטן: "אתה תעזור לי ואני אעזור לך", שפירושו: אם לא תעזור לי לא תקבל בחיים כרטיס מגנטי ולא אישור.

להלן מספר דוגמאות:

ע', בן 36, נשוי ואב לארבעה ילדים, הוא פועל בניין. אין לו כל עבר ביטחוני או פלילי. אף פעם לא קיבל כרטיס מגנטי. לפני כ-15 שנה פנה אליו קפטן מהשב"כ כדי שישתף פעולה. הוא היה רק בן 20 וחתם על נייר מבלי לדעת על מה הוא חותם. מייד לאחר הפגישה התעשת וחזר בו מהסכמתו לעבוד עם השב"כ. התוצאה היא שמעולם לא נתנו לו כרטיס מגנטי. גם היום הוא מסורב.

גם ע' קיבל את התשובה הסטנדרטית - יש נגדו תיק סודי. לאחר שנה פנה שוב והתיק הסודי עדיין שם. עוד מקרה של מניעת עולם.

החזירו לבית לחם, אחרי עיכוב של כשעה וחצי. כתוצאה מכך הפסדתי את העבודה (עבודה גדולה לאורך כשנה). אנשים עם כרטיס מגנטי עברו. אני גם זקוק לכרטיס מגנטי כדי לקבל רשיון לנוע במכונית בשטחים". הוא לא ידע למה מסרבים לתת לו כרטיס מגנטי. הוא לא עשה דבר שיצדיק זאת ואין לו כל עבר פלילי או ביטחוני. לאור זאת, הוא ביקש להסיר את המניעה הביטחונית ולהנפיק לו כרטיס ואישורים.

המניעה הביטחונית של נ" הוסרה והוא קיבל כרטיס מגנטי ואישורים. אם כך, מדוע מנעו ממנו כרטיס מגנטי מלכתחילה? מדוע היה עליו להפסיד עבודה לשנה ברמאללה?

מ', בן 38, נשוי ואב לחמישה ילדים, עוסק בעבודות בעץ, בעיקר בניית פרגולות וגגות. הוא עבד תמיד עם ישראלים. בעת שפנה אלינו, לפני כשנה, היה לו כרטיס מגנטי בתוקף ואישור סוחר. הוא סיפר שיום אחד, כשעבר במחסום בית לחם בשעות הבוקר, נתנו לו במקום זימון לפגישה עם השב"כ בגוש עציון בשעות אחרי הצהריים. הוא הלך לפגישה והקפטן, אחרי חקירה, אמר שאין לו שום בעיה ואם בכל זאת תהיה לו בעיה כלשהי במעבר במחסומים, שיתקשר אליו. הוא נתן לו את מספר הטלפון שלו ואמר שירצה לפגוש אותו שוב בירושלים. מ' לא הגיב על אפשרות זו. למחרת ניסה מ' לעבור במחסום בית לחם ולא נתנו לו לעבור. הוא צלצל לקפטן ולאחר כחצי שעה הדרך נפתחה. מספר שבועות אחרי זה ניגש מ' שוב למחסום וניסה לעבור אך ללא הצלחה. בפעם הזו הוא לא התקשר לקפטן אלא חזר כלעומת שבא. כעבור מספר ימים הוא קיבל שיחת טלפון מהקפטן שהתעניין בשלומו וביקשו להיפגש בירושלים. נאמר לו שישלחו נהג ויביאו אותו לדירה סודית בירושלים וכי אף אחד לא ידע מכך. מ' אמר שהוא לא מוכן לפגוש אותו בירושלים. הוא מוכן לבוא ולהיחקר כמה שצריך במת"ק עציון. הקפטן לחץ מאוד על קיום פגישה זו, ללא הצלחה. מ' לא הסכים ומאו הוא מנע.

המקרה הועבר לטיפול של האגודה לזכויות האזרח, שלא הצליחה להסיר את המניעה. עד היום מ' מנע ואין ספק שהעסק שלו סובל מכך, אם הוא בכלל קיים עד היום.

מן הדוגמאות לעיל אפשר לראות בבירור שהסיבות ה"ביטחוניות" לאי מתן כרטיס מגנטי מודבקות לאנשים שסירבו להיות משתפי פעולה. לו הסכימו להצעת השב"כ, הסיכון הביטחוני היה נעלם מייד.

מחיר ההלשנה על שכנים, על חברים ואף על בני משפחה, כבד מנשוא והסיכוי שיתגלו סביר ביותר. מחד, כדי להציל את עורם יהיה עליהם לברוח ולהסתתר עד לשארית חייהם ומאידך, אם יסרבו לשתף פעולה הם עלולים לאבד כל סיכוי להתפרנס ולהתמודד עם המצוקה הכלכלית של המשפחה כולה.

כך מכניס השב"כ את התושבים האלה בין הפטיש והסדן. הוא מעמיד אותם בפני דילמה נוראית הכרוכה גם במצוקה נפשית קשה ומכריח אותם לבחור בין שתי חלופות, האחת קשה מהשנייה, כאשר כל רצונם הוא לחיות בשקט ולהתפרנס בכבוד. מן הראוי לציין שהענשה על אי-שיתוף פעולה של אוכלוסייה תחת כיבוש, אינה חוקית. אולם מי מפקח על חוקיות מעשיו של השב"כ?

סוחרים

שלחנו ערעורים רבים בשם של סוחרים ובעלי עסקים שביקשו להסיר מעליהם את המניעה הביטחונית. סוחרים זקוקים לחופש תנועה כדי לרכוש או למכור סחורות, לרוב ברכבם, ועל כן הם זקוקים להיתר לנוע ברכבם בתוך שטחי הגדה המערבית. יש בעלי עסקים הזקוקים לאישור כניסה לישראל כדי לרכוש או למכור פה סחורה.

רבים מהסוחרים החזיקו כרטיסים מגנטיים ואישורים עד לשנת 2002 או 2003. מאז, ללא כל סיבה או הסבר, בקשותיהם להיתרים או לחידושם אינן נענות. סירוב זה גוזר עליהם הפסדים כספיים גדולים עד כדי חורבן מוחלט של עסקיהם. הרי בלי "לייצא" סחורות לישראל או "לייבא" סחורות מישראל, העסק אינו יכול להתקיים. בנוסף, ללא היתר לנוע בין המחסומים ובין הערים והאזורים השונים בתוך הגדה בזמני כתר (הנמשכים שנים), הסיכוי שעסקיהם ישרדו בתקופות אלה הוא קלוש ואפסי.

אם כך, מה עומד מאחורי מדיניות מניעת ההיתרים מסוחרים? האם המטרה היא הרס הכלכלה הפלסטינית? לאלץ אותם לשתף פעולה?

נ', בן 53, מבית סאחור, נשוי ואב לשלושה, הוא בעל עסק ועובד רק בערי הגדה המערבית. הוא כתב: "כשאני מבקש כרטיס מגנטי אומרים לי שאין לי צורך בו. אולם, ללא כרטיס מגנטי אני מתקשה לעבור במחסומים בתוך השטחים. למשל, בוקר אחד בסביבות השעה 08:00, נסעתי במונית לכיוון רמאללה כדי לתת הצעת מחיר. במחסום ואדי נאר (הקונטיינר) עצרו את המונית, הורידו את הנוסעים ואותי

שלעתים, כשמעכבים אותו במחסומים הפנימיים (הקונטיינר למשל), מתקשר אליו הקפטן כדי ללחוץ עליו.

גם הוא קיבל תשובה שהוא לא עומד באמות המידה לכניסה לישראל.

מעדויות אלה עולה מסקנה ברורה - השב"כ מונע בכוונה תחילה היתרי מעבר מאוכלוסייה גדולה יחסית של צעירים, על מנת שיוכל לגייס מקרבם בקלות משתפי פעולה. עם זאת, אם הפרס לאנשים צעירים על שיתוף פעולה הוא כרטיס מגנטי ואישור כניסה לישראל, אזי חייבים לתת "טובות הנאה" כאלה לאנשים נוספים, שאלמלא כן כל המאושרים יזוהו כמשתפי פעולה. לשם כך קיימת במינהל האזרחי "ועדת חריגים" המופעלת על ידי קמ"ט תעסוקה, שדנה במקרים מיוחדים המפנים אליה מעבידים המעוניינים להעסיק בישראל אנשים ש"אינם עומדים באמות המידה".

בעלי קריירה

א', בן 39, ממחנה הפליטים קלנדיה, נשוי ואב לחמישה ילדים. למרות שהוא עובד במשרה מלאה ומטופל בילדים, הצליח ללמוד מינהל עסקים באוניברסיטת אל קודס ולאחרונה סיים את חובותיו לתואר שני. בעת שפנה אלינו הוא היה עסוק בכתבת עבודת המסטר שלו. התואר האקדמי ומילוי תפקידו לשביעות רצונם המלאה של מעסיקיו, זיכו אותו בקידום בעבודה, אולם כדי ליהנות מהקידום עליו להיכנס לירושלים. היה לו כרטיס מגנטי עד שנת 2000 אבל כשביקש היתר כניסה לישראל כדי שיוכל לקבל את המשרה החדשה הוא סודר. אין לו עבר פלילי או ביטחוני. הוא לא יודע במה מאשימים אותו. הוא איש עבודה המפרנס את משפחתו מרובת הילדים. הוא לא עשה דבר שיכול לפגוע בביטחון מדינת ישראל, לא בעבר ולא בהווה. ללא האישור הוא מפסיד את הקידום המיוחל, דבר שזכה לו במאמץ רב. הוא שלח ערעור על המניעה הביטחונית נגדו וקיבל תשובה שלילית רגילה למנועים.

א' הוא בעל משפחה, חדור אמביציה ובעל יכולת, שמוכן להשקיע מאמץ כדי להתקדם בחיים. הסירוב לאפשר לו לממש את הקידום שלו נראה לנו לגמרי בלתי מובן. הרי הוא עובד שנים במקום מסודר. לא ייתכן שהוא מסוכן. הוא יהיה עוד פחות מסוכן אם יוכל להתקדם בחיים. פנינו אם כן בעניינו לחי"כ יוסי שריד שפנה לגבי רות בר, יועצת שר הביטחון. תשובתה לא היתה חיובית ואולם היא ציינה כי א' יכול לנסות לערער שוב על מצבו במת"ק שבאזור מגוריו וכי גורמי הביטחון מוכנים לבדוק מחדש את חפותו. גם הערעור הזה לא הצליח, אך כעבור כמה

הפוטנציאליים, או מנועי אמות המידה

השב"כ מגדיר קבוצות מסוימות באוכלוסייה כבעלות פוטנציאל סיכון לישראל ומונע מהן אישורים בלי הבחנה. לדוגמה, קבוצת גיל של צעירים מתחת לגיל 30, ואנשים שגילם 30 ומעלה אבל אין להם ילדים. ככלל, אנשים אלה אינם יכולים לקבל היתר עבודה בישראל. אבל הם כן יכולים לעבוד בהתנחלויות! ואגב כך המתנחלים זוכים בכוח אדם זול של אנשים הזקוקים נושאות לעבודה ואין להם חלופה אחרת.

הערעור על מניעת השב"כ של צעירים שרצונם לעבוד בישראל נענה על ידי היועמ"ש לאיו"ש בתשובה סטנדרטית ארוכה ומסובכת שהשורה התחתונה שלה היא: "לא עומד באמות המידה לכניסה לישראל". למעשה, פנייתם אינה נבדקת כלל. האפשרות היחידה שבידקו את מצבם היא למצוא מעביד בהתנחלויות שיהיה מוכן להעסיקם. מי שלא רוצה או לא יכול להשיג מעביד בהתנחלויות, אינו זכאי לערער על המניעה הביטחונית שלו.

אחד האנשים שלא עומדים באמות המידה הוא מ', בן 36, נשוי ומצפה ללידת בכורו. הוא מפרנס הורים זקנים וחולים וכן אחים, חלקם בגיל בית ספר. אחד האחים נכה (נפגע בתאונת דרכים ונותר משותק בכל גופו). מ' עובד בישיבה תורנית מאז היה ילד. בישיבה מאוד מרוצים מעבודתו ורוצים שימשיך לעבוד שם. הוא קיבל אף המלצה מראש הישיבה. אין לו כל כתם פלילי בעברו והוא לא מהווה בעיה ביטחונית. הרי הוא עובד שנים בישראל.

אבל מאחר שאין לו ילדים, מ' לא עומד באמות המידה לכניסה לישראל ולא נותר לו אלא להתגנב ולהיתפס, או שהוא ומשפחתו ירעבו לחם. מאחר שאנשים שלא עומדים באמות המידה יכולים לפנות כל שישה חודשים, פנינו עבורו מספר פעמים. בינתיים נולד לו בן והוא שכר את שירותיו של עורך דין, אבל ללא הועיל. מ' זכה לתשובה הרגילה: "פנייתו של הנידון להתיר כניסתו לישראל נבחנה על ידי גורמי הביטחון ובשים לב למידע הכולל, לרבות מידע מודיעיני חסוי, לא ניתן להתיר את כניסתו לישראל מטעמי ביטחון".

המקרה של פ' הוא דוגמה לניסיון לגייס משתף פעולה מקרב קבוצת הצעירים שלא עומדים באמות המידה.

פ', בן 29, נשוי ואב לשניים. יש לו מעביד המוכן להעסיק אותו בירושלים והשב"כ מוכן לאשר לו לקבל כרטיס מגנטי ואישור אם ישתף פעולה. הוא סיפר לנו

ישנם מספר סוגים של מנועי מעבר למרחב התפר:

1. בעלי חזקה על הקרקעות אשר המינהל האזרחי אינו מכיר בה, והיא נשללת או מתבטלת אחרי שנות עבודה רבות. לאנשים אלה, בבואם לחדש את האישור, נודע כי נחלתם כבר אינה נחלתם ובעלותם עליה כבר חסרת תוקף.
2. אנשים ששוכרים נחלה או מעבדים אותה כשכירים. לאחר שנים רבות הם מוצאים עצמם לפתע ללא אישור. אם הבעלים מתגוררים באזור מרוחק ואינם יכולים להשיג על נחלתם מקרוב, היא מופקרת, נזנחת, ולאחר שנים ללא עיבוד היא מועמדת להפקעה על ידי המדינה.
3. מנועים ביטחוניים, ביניהם כאלה שסירבו לשתף פעולה עם השב"כ. רוב המנועים הביטחוניים מוזמנים לוועדות שימוע בהן יושבים נציגים מהמת"ק, מהשב"כ ומהיועמ"ש לאיו"ש. רוב התושבים שהופיעו בפני ועדות אלו קיבלו היתר בסופו של דבר.

מחסומים WATCH שלח אין ספור ערעורים פרטיים על מניעת כניסה/מעבר לעבודות חקלאות במרחב התפר. כמו כן נשלחו שישה מכתבים לראש המינהל האזרחי וליועמ"ש לאיו"ש ובהם רשימות של 335 תושבים, שחלקם מנועי שב"כ, בבקשה להעניק להם היתרי כניסה למרחב התפר. על פי העדות של אחד הכפרים, התקבלו בעונת מסיק הזיתים השנה כ-40% יותר היתרים מאשר בשנה שעברה.

עם זאת, רבים לא קיבלו היתר ולחלקם ההיתר לא הוארך לאחר עונת המסיק, כאשר יש צורך לבצע עבודות טיפוח חקלאיות שונות כגיזום, חריש, זיבול וכד' או להתמסר לגידולים חקלאיים נוספים. יתר על כן, ההיתר לשנתיים שקיבלו חלק מהתושבים (הבעלים הישירים של הקרקע) הוא למעבר במחסום ("שער חקלאי") שסגור כמעט כל השנה. לכן המאבק נמשך כדי לאפשר לכל התושבים שרוצים בכך להגיע לאדמותיהם ולהמשיך לעבד אותן גם לאחר עונת המסיק וכדי שהמחסומים יהיו פתוחים כל ימות השנה וכל שעות היום.

בני זוג פלסטינים של תושבי או אזרחי ישראל

בין המנועים יש הרבה בני זוג פלסטינים של תושבי ירושלים או של אזרחים ישראלים. לאחר שקיבלו מכתב משרד הפנים האוסר עליהם להתגורר בתחומי ישראל, הם עברו לגור בגדה המערבית, רחוק ממשפחתם. הם עזבו כדי לא להיות חשופים לרדיפות ולמעצרים. שאר בני המשפחה נשארים בישראל ומחכים לזמנים טובים יותר.

ימים זומן אי לפגישה עם השב"כ. השמחה היתה גדולה שכן, כך חשבנו, הוא יוכל להוכיח את חפותו. בסוף השיחה אמר הקפטן: "אין כלום נגדך ואם יש לי משהו נגדך אני יכול לעצור אותך בקלות, אבל הממונים עלי אמרו לא לנקות את שמך בזמן הקרוב."

במכתב שנשלח על ידי חברת מחסומים WATCH אל היועמ"ש לאיו"ש נכתב: "בתור היועץ המשפטי בגדה המערבית, בעל סמכויות של 'יועץ המשפטי לממשלה' כלפי אוכלוסייה אזרחית החיה תחת כיבוש, האם אין שום גבולות שאתה יכול לשים על ההחלטות השרירותיות של השב"כ כלפי אנשים חפים מפשע? איך ייתכן שהופכים אוכלוסייה שלמה לעבריינית על לא עוול בכפה? איך ייתכן שאנשים אינם מסוגלים לנהל חיים ואין שום גורם המגן עליהם? אני מבקשת לחקור את המקרה של א'ולהפסיק את הפגיעה בזכויות המינימליות של אדם הרוצה להתפרנס ולהתקדם בחיים".

התשובה שקיבלנו היא: "באופן חריג נבחנה בקשת הנידון בשנית להסרת המניעה, ונמצא כי החומר המודיעיני אינו מאפשר לעשות כן." כך נסתה הגולל על התקדמותו בעבודה של א'.

מנועי מרחב התפר

גדר ההפרדה קמה, לכאורה, כדי לספק ביטחון לתושבי ישראל. במקום לבנות אותה על הקו הירוק ולאפשר לבעלי הנחלות לממש את זכות הקניין שלהם, הוחלט להקימה בין האדמות לבין בתי בעליהן תוך פגיעה חמורה בזכויות יסוד של התושבים. עם זאת, התחייבו המדינה ושלטונות הצבא שלא יגבילו את תנועת האנשים שנכלאו במובלעות שיצרה הגדר - הם או אדמותיהם, והמחסומים ("השערים") יפתחו למענם כך שיתאפשר מעבר שוטף של אנשים.

בניגוד להכרזות המדינה, תפעול המחסומים ומשטר היתרי המעבר בהם פוגעים קשות בתושבים. הצבא פותח שערים ומחסומים פעמיים ביום, לעיתים רק פעמיים בשבוע, ולמשך זמן מוגבל מאוד. רק בתקופת העונות החקלאיות הבוערות (מסיק לדוגמה) הוא נאות להרחיב יותר את שעות הפתיחה. סדרים אלה אינם עונים כלל על צורכי התושבים. המינהל האזרחי ברצותו מעניק וברצותו שולל היתרים, מתעמר בפונים אליו "בתלך-תבוא", תוך פגיעה קשה בזכויות היסוד כמו זכות הקניין. האגודה לזכויות האזרח בישראל הגישה בשנת 2004 עתירה נגד מערכת ההיתרים ותפעול המעברים למרחב התפר (בג"צ 639/04) ועתירה זו עדיין מתבררת.

בכנסיית הקבר בירושלים. בתשובתו מסר היועמ"ש לאיו"ש, ביום 17.4.2006, כי על התושבים לפנות בבקשה פרטנית למת"ק. הנחיה דומה ניתנה על ידי קצין פניות הציבור של מתאם הפעולות בשטחים. אולם, בניגוד להנחיות, סירב המת"ק לקבל את הפניות הפרטניות. לפיכך, ומשההיתרים המבוקשים לא ניתנו לתושבים, פנינו שוב למתאם הפעולות בשטחים ביום 18.4.2006. פנייה זו ואחרות, שנשלחו לבעלי תפקידים שונים, לא הביאו לבחינת עניינם של הפונים ולהנפקת ההיתרים המבוקשים. בתשובה נוספת מהיועמ"ש לאיו"ש מיום 31.5.2006, נאמר כי "משרדנו אינו מטפל בהסרת מניעה לכניסה לישראל לצורכי דת. על כן, לצורך טיפול בבקשה זו הינך צריכה להפנות את מרשיך למת"ק הסמוך למקום מגוריהם לצורך הגשת בקשה בעניינם. בזאת הסתיים טיפולנו בעניין הנדונים".

זו דוגמה למלכוד אופייני: בקשותיהם של התושבים המועברות באמצעות מוסדות הדת מסורבות מפאת היותם רשומים כ"מנועים ביטחוניים". המת"ק מסרב לקבל את פניותיהם הפרטניות. היועמ"ש לאיו"ש, האמון על בחינת חוקיות פעולותיהן של רשויות הצבא בשטחי הגדה המערבית, מסרב לבחון ולבדוק את עניינם, תוך שהוא חוזר ומפנה אותם לגורם שמסרב לקבל את פניותיהם. התוצאה - שלילה שרירותית מתמשכת ובלתי מוגבלת בזמן של הזכות לחופש פולחן ונגישות למקומות קדושים. חופש הפולחן הוא אחד מזכויות היסוד של התושבים בשטחים הכבושים.

ב-7.11.2006 שלח מחסום WATCH מכתב נוסף לראש המינהל האזרחי וליועמ"ש לאיו"ש, עם העתק לגורמים רבים וביקש להנפיק היתרים ל-134 תושבים⁽⁹⁾ נוצרים מנועי שב"כ כדי לאפשר להם להשתתף בחגיגות חג המולד במקומות הקדושים בירושלים. כן נשלחו מכתבים לכנסיות השונות, מתוך הנחה שהן מכירות את התושבים ויכולו להמליץ עליהם. בסופו של דבר הוסרה המניעה הביטחונית מעל 51 תושבים (38%) והם קיבלו היתרים מ-31 בדצמבר עד ה-20 בינואר, עם אפשרות לשהייה בישראל בת 24 שעות. כמו כן, ל-54 תושבים (40%) נוספים ניתנו היתרים לחמישה ימים, מ-05:00 עד 19:00, למרות שלא הוסרה מהם המניעה. זו היתה הקלה ושמחה גדולה להרבה משפחות, שכבר שנים רבות לא חגגו ביחד במקומות הקדושים בירושלים. וזה הוכיח שאפשר גם אחרת...

בני זוג אלה הופכים כמעט אוטומטית למנועי שב"כ ולא מצליחים לקבל אישור כניסה לישראל, אפילו ליום יומיים, כדי לבקר את המשפחה. חלקם פנו דרכנו כדי להסיר את מניעה הביטחונית במטרה להשיג היתר עבודה או מסחר בישראל, כך שלפחות יוכלו לפרנס את משפחתם.

משפחות שכולות

תושבים שבני משפחתם נהרגו בידי כוחות הביטחון הישראליים, בכוונה או בשוגג, הם מנועים באופן אוטומטי. הם נחשבים "נוקמים פוטנציאליים" ואכן רובם ככולם מנועי שב"כ. כך בני המשפחה של ההרוגים נענשים פעמיים: הם נושאים את השכול על מות יקיריהם וגם לא ניתן להם להתפרנס בכבוד והם מתקשים לקבל היתרים אפילו לצרכים הומניטריים.

חלק מבני המשפחות האלה קשורים ופעילים בפורום משפחות שכולות, שמקדם פיוס ודו-קיום. אולם זה אינו נחשב בעיני השב"כ והמניעה של אנשים אלה היא גורפת.

נוצרים

הנוצרים, מיעוט בתוך מיעוט, הם קבוצה שנמצאת בין הפטישו והסדן. אף שהם אינם נתפשים כבעלי פוטנציאל סיכון, גילינו להפתעתנו שרבים מהם מנועי שב"כ. חלקם זקוקים לכרטיס מגנטי והיתר כניסה לישראל למטרות עבודה או מסחר. אחרים מבקשים להגיע למקומות הקדושים בתקופת החגים. מסיבות מעורפלות, הזכות תמיד במעטה הגנה של "חומר חסוי", רבים מהם לא מקבלים היתרים. מעולם לא נמסר למי מהם במה חושדים בו. לחלק ניכר מהם (כל אלה שלא זקוקים להיתרי עבודה או מסחר) לא ניתנה כל הזדמנות להביא לביטולה של המניעה הביטחונית, שכן היועמ"ש לאיו"ש, ככלל, בודק כאמור רק ערעורים של מי שמעביד ישראלי מעוניין להעסיקו או של מי שצריך להיכנס לישראל למטרות מסחר.

כך, חג אחר חג, יוצאות משפחות נוצריות לטקסים בכנסיית הקבר ובמקומות אחרים הקדושים לנצרות בירושלים ובישראל, בעוד שאחד או יותר מבני המשפחה נשארים בבית כי נבצר מהם לממש את זכותם לחופש הפולחן ולחגוג עם המשפחה.

ב-2.4.2006, פנה מחסום WATCH אל היועמ"ש לאיו"ש בבקשה שיונפקו היתרים ל-62 נוצרים מנועי שב"כ כדי לאפשר להם להשתתף בחגיגות חג הפסחא

⁽⁹⁾ המכתב המקורי נשלח עם רשימה של 110 תושבים, אולם במשך השבועות שקדמו לחג התווספו אנשים נוספים כך שבסופו של דבר הרשימה מנתה 134 תושבים.

ח', בן 44, נוצרי מבית לחם, הוא הבכור במשפחתו. הוא ביקש ללוות את אביו המשותק לניתוח מסוכן בעמוד השדרה, בבית חולים במזרח ירושלים. הוא גם ביקש לשהות בבית החולים ולסעוד את אביו בתקופה הקריטית. אבל ח' היה מנוע שבי"כ ואי אפשר היה לשכנע את גורמי הביטחון שהוא לא מסוכן וכי הכרחי שילווה את האב כדי לקבל החלטות מיידיות במקרה חירום. כל תחנוניו לא עזרו. אח אחר, צעיר בהרבה, ליווה את האב. שבועיים לאחר מכן הוסרה המניעה הביטחונית של ח' לצורכי מסחר.

בדין ודברים עם היועמ"ש לאיו"ש בנושא זה נאמר לנו כי האב הזקן והמשותק צריך להגיד תודה שבכלל נותנים לו לעבור את הניתוח בבית חולים ב"ישראל". כלומר, זכותם של חולים מן הגדה המערבית לקבל טיפול בבתי חולים הפלסטינים, המופעלים על ידי רופאים פלסטינים וסגל פלסטיני, שנבנו על ידי גורמים פלסטינים והמתקיימים מכספי החולים הפלסטינים, אינה אלא גמילות חסדים של מדינת ישראל הנדיבה. וזאת אנו שומעות מפי משפטנית בכירה מיחידת היועמ"ש לאיו"ש.

ס', בן 60, נוצרי, מנהל בית ספר, ביקש אישור לטיפול רפואי בבית חולים במזרח ירושלים. את האישור קיבל רק הודות לנשות מחסומי שיקופים שהיו במת"ק באותה עת. הוא צריך להגיע לבית חולים פעם בשלושה חודשים ולכן ביקש הסרת המניעה הביטחונית. הרי ייתכן שבפעם הבאה נשות מחסומי שיקופים לא יהיו במקום.

ס' קיבל תשובה שהיועמ"ש לאיו"ש מטפל רק במקרים ספציפיים. כלומר, רק אם מסרבים להנפיק היתר לביקור ספציפי אזי ניתן לערער אצל היועמ"ש לאיו"ש לגבי אותו ביקור. והביקור הבא תמיד נקבע ברגע האחרון מסיבות שהמציאות הקשה כופה על החולה - בגלל תורים במת"ק, בגלל סגר, בגלל קביעת מועד קרוב מדי על ידי בית החולים, שלא מאפשר לחולה להספיק לסדר את האישורים, עד שהפנייה כבר מגיעה ליועמ"ש לאיו"ש עבר כבר זמנה ובטל קורבנה.

כאן עלינו לציין ולהדגיש: אם אדם נעשה מנוע שבי"כ בטעות, והוא מבקש היתר רק לצורך ביקור בבתי החולים במזרח ירושלים, הוא עלול להישאר מנוע שבי"כ לכל החיים, שכן אין כל אפשרות לערער על המניעה.

בסופו של דבר ולפנים משורת הדין, לאחר ערעור נוסף ודין ודברים עם חיילים המשרתים ביועמ"ש לאיו"ש, הוסרה המניעה הביטחונית של ס' והוא יוכל לקבל אישורים לביקורים תלת-חודשיים בבתי החולים, בלי התערבותן של נשות מחסומי שיקופים.

ב-7.3.2007 נשלח מכתב חדש לראש המינהל האזרחי וליועמ"ש לאיו"ש, עם העתקים לגורמים שונים, בבקשה להנפיק היתרים ל-181 תושבים⁽⁴⁾ נוצרים מנועי שבי"כ במשך חג הפסחא. פניות נשלחו גם לכנסיות השונות. פנייתנו לא זכתה לתשובה ולמיטב ידיעתנו לא הוענק היתר כלשהו לאנשי הרשימה, לרבות אלה שקיבלו היתרים בחג המולד למרות המניעה.

חולים

אם אתה פלסטיני מנוע שבי"כ מוטב לך שתהיה בריא. שירותי בריאות פלסטינים ברמה גבוהה, המרכזים תחומי רפואה כגון אונקולוגיה והשתלות, מצויים במזרח ירושלים: בתי החולים אל מוקסד, אוגוסטה ויקטוריה, סנט ז'וזף וסנט ג'ון לעיניים, מטפלים במקרים רפואיים קשים מכל רחבי הגדה המערבית. אבל כדי להגיע לבתי חולים אלה צריך החולה היתר כניסה לישראל. אומנם ניתנים אישורים למקרים הומניטריים, אך אם החולה הוא מנוע שבי"כ הוא יעבור דרך ייסורים ארוכה לפני שיזכה, אם בכלל, לקבל את האישור המיוחל.

במהלך השנים בהן אנו משקיפות במת"קים, אנו פוגשות שם חולים רבים הבאים לבקש היתר מעבר לצורך הגעה לטיפול בבתי החולים במזרח ירושלים. נציין כי יש ללוות את הבקשה להיתר וההזמנה לבית החולים במסמך רפואי המפרט את כל רזי מחלתו של החולה. מנועי השבי"כ, עם כל ההשפלה הכרוכה בחשיפת התיק הרפואי שלהם לעיני החייל באשנב במת"ק, נענים לא פעם בסירוב.

יש הפונים אלינו ואנו פונות בעניינם למתאמת הבריאות של צה"ל בגדה המערבית - גבי דליה בסה, ליועמ"ש לאיו"ש, למוקד ההומניטרי ולחברי כנסת. במקרה הטוב מקבל החולה אישור כניסה חד פעמי ודבר זה כרוך בהשפלה ובסבל רב. ומדוע? גם אם החולה (מנוע השבי"כ) קיבל היתר כניסה לישראל, המניעה הביטחונית שלו לא נבדקת במסגרת ערעורים כאלה. כך, כפי שקורה במקרים רבים מאוד, אם הוא זקוק להמשך טיפול הוא יאלץ שוב ושוב לעבור באותו מסלול ייסורים מתיש ומשפיל.

אם החולה עצמו לא מנוע, הרי במקרים רבים המלווה שלו מנוע. קורה לא אחת שאשה חולה המופנית לניתוח או לטיפול מסובך (דיאליזה, הקרנות) נאלצת להסתייע באחד הבנים ולא בבעלה, כיוון שהוא מנוע ואין כל כוונה להסיר ממנו את המניעה ולאפשר לו לסעוד את בת זוגו.

⁽⁴⁾המכתב המקורי נשלח עבור 167 תושבים ומאוחר יותר נוספו 14 תושבים, כך שפנייתנו נשלחה עבור 181 תושבים.

סיכום ומסקנות

תוך כדי הקשר שנרקם בינינו לבין האנשים שאנו מסייעות להם, אנו נוכחות יותר ויותר בשימוש הציני המוגזם שמדינת ישראל עושה בנשק המניעה, כבאמצעי רב עוצמה במלחמתה בעם הפלסטיני כולו, לא רק במי שמסכן את הביטחון. מסקנתנו היא כי המניעה הביטחונית אינה אלא מהלך מכוון ומתוכנן במדיניות הכיבוש וכי היא נועדה לשמור את העם הפלסטיני ברמת חיים שהיא בבחינת לא למות ולא לחיות, ללא תקווה, ללא השכלה, ללא חינוך וללא תשתית כלכלית ראויה. מוכים, מורעבים, מנוודים ובסופו של דבר מנוונים.

העובדה שבשליש מפניותינו הוסרה המניעה ללא צורך בהליך כלשהו נוסף, מוליכה למסקנה שכל אותם אנשים לא היו צריכים להיות ברשימת המנועים מלכתחילה, אפילו על פי הקריטריונים העלומים של השב"כ. מניעתם היא שרירותית לגמרי. אם אפשר להסיק מהמדגם בו טיפלנו לגבי כלל המנועים שמספרם מגיע ל-180,000, הרי שלפחות כ-60,000 מנועים צורפו לרשימות השב"כ ללא כל בסיס.

כלומר, על פי רוב מנועי השב"כ הם אזרחים תמימים שאין בהם כל סכנה. הם קורבנות של ענישה קולקטיבית מטעמה של מערכת מסועפת של דיכוי והתשה, המאפיינת משטרים רודניים במקומות אחרים בעולם. איך קרה שהעם היהודי, בעצמו קורבן נצחי לרדיפות במשך הדורות, הגה ויצר מציאות כה עגומה בחצר האחורית של מדינתו?

הציבור הישראלי מתחפר בתוך אדישות וחוסר עניין וכדי להקל על מצפונו הוא מקבל ללא עוררין את גזר הדין של השב"כ. כל מה שהשב"כ קובע ומחליט הוא קדוש ובלתי ניתן לערעור. אך למעשה, השתיקה הנוראה הזו מול הדיכוי והמצוקה, שגוזרים השב"כ והמדינה על רבבות אנשים, הופכת אותנו לשותפים לדבר עברה. יתר על כן, היעדר בקרה ציבורית, במיוחד של הרשות המחוקקת, על התמנון השב"כ הענק ורוב הזרועות, שכל פעילותו נעשית במחשכים, מהווה איום על הדמוקרטיה במדינת ישראל.

והיכן היא הרשות השיפוטית, שאמורה להתייצב כבלם נגד הקביעות השרירותיות של השב"כ? זו משמשת כטיח ומשלימה מלאכת רמיסת זכויות האדם הפלסטיני חסר האונים. לא קשה להגיע למסקנה שאין סיכוי לזכות בהגנת היועמ"ש לאיו"ש ואף לא של בית המשפט העליון (למי שמסוגל להגיע אליו) על מנת לשמור על הזכויות הבסיסיות שמפקיע השב"כ מאנשים כה רבים.

ללא אישורי מעבר לטיפולים רפואיים, חלק מהנזקקים מוצאים את הדרך להגיע לבית החולים. אחרים, בעיקר המוגבלים מסיבות שונות, נאלצים לוותר על הטיפול.

עתירות פרטניות לבג"ץ

מנועי השב"כ שנענים על ידי היועמ"ש לאיו"ש כי "לא ניתן להתיר את כניסתם לישראל מטעמי ביטחון", יכולים לעתור לבית המשפט העליון. עלות עתירה זו גבוהה ביותר ולרוב ידם לא משגת לממן זאת. בזמן האחרון סוכם עם עו"ד על עלות נמוכה יותר לעתירה, כך שהאנשים יוכלו לנצל הליך זה.

פרויקט זה רק החל ועדיין לא ניתן לדווח על תוצאות. עם זאת, יש לציין כי יכולתו של הסנגור להגן על לקוחו המנוע מוגבלת ביותר, שכן "המידע הסודי" לא נפתח לפניו. איך אפשר להגן על לקוח אם לא יודעים במה מאשימים אותו? הרי אם לא יודעים מה מקור המניעה - אין כל אפשרות להביא עדים.

למרות זאת, מניסיונם של ארגוני זכויות אדם שונים בעתירות לבג"ץ, עולה כי שיעור הסרת המניעה מגיע ל-60% עד 70%.

אין ספק שהפתרון הראוי והרצוי למצב העניינים המתואר בדוח זה יבוא רק בסיום הכיבוש, עם החתימה על הסכמי שלום ופיוס בין העמים. מדיניות הממשלה כלפי הפלסטינים חייבת להשתנות אם אכן תאבי שלום אנחנו. אך עוד לפני שיושג השלום, מדינת ישראל חייבת לנהוג על פי המשפט הבינלאומי ולאפשר לפלסטינים לחיות בכבוד, לעבוד ולהתפרנס. יש להגביל את השליטה ללא עוררין והבלתי מבוקרת של השב"כ על הנעשה בשטחים הכבושים והפיכתו לדיבון שלהם במקום הרשויות המתאימות בישראל. לנו, כאזרחי ישראל, צריך להיות עניין מיוחד בכך.

אנו מקוות שחשיפת המתרחש במערכת הדיכוי המתוזמרת על ידי השב"כ תתרום לשכנוע הציבור בישראל שהגיע הזמן להפסיק את הדיכוי של האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים הכבושים.